

הלכות תפילין סימן כז

אבל לא בחצי העלם שסמוך לשמי (סמ"ק) (גידס) (ה) * שאין לו יד (ד) [ג] רק זרוע * יניח (ו) * בלא ברכה (מוספות פרק הקומץ כחצו לגידס חייב וכו') * (ז) * המנהג הנכון (ח) שיהא היורד של קשר תפלה של יד לצד הלב והתפלה (ט) עליו לצד חוץ. (י) * יש לזוהר שלא תזוז (יא) [ד] יורד של הקשר (יא) מהתפלה? ג * המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף (יב) והקציצה לצד היד: ד (יג) 'לא יהא (יד) דבר (ו) [ה] חוצץ בין תפילין לבשרו לא שנא

ד עס ליה לפי הג"י והסמ"י מהר"ן סעיף ה ב"מ יוסף ו ה"ר"ש מה"א דער"ן ג' וצ"ח ט"ט

באר היטב

התפילין על צמר התפוח עיין מ"א: (ד) רק זרוע. מי שנקטעה ידו שמאלית פטור מלהניח זמין תשובת רמ"א סי' קנ"ב. ותשובת שנת יעקב מ"א סי' ג' חולק והעלה להלכה דיש להניח הגידס שאין לו יד רק זרוע או מי שנכרע צדו אחת והוא הימנית להניח על ימינו וצדן שמס על של ראש ואלא לכו"ע ע"ש ועיין כנה"ג וצמ"ש חות יאיר סי' קס"ו וצמ"א ס"ק ג' וצמ"ע סי' קמ"ט: (ה) יוד. צוהר פ' פנחס מחמיר מאוד בזה: (ו) חוץ. צנח"ס דף י"ט מציע אף כנה חיה ושערו היא חצינה לענין צנדי כהונה. וכתב המ"א מיהו צננה מתה ועפר יש לזרע עכ"פ דבזה לא הוא איצטיל כלל. וצמ"ה

שערי תשובה

נגמ"א ס"ק ב' וכוונת דבריו מוצא היטב כד אפרים ע"ש: [ג] רק זרוע. ענה"ט ונחות יאיר שם כחזק נקטע הקנה פטור אבל גידס מעיקרה כל שנשאר לו בחלק העליון קרוב לכחף מקום להניח תפילין י"ל דחייב להניח דזה הנשאר הוא יד דידה. ועיין נגמ"א ושאר אחרונים ופנינים מאירות ח"ג סי' י"א וצמ"פארט נ"ב סי' ב'. ומחזורתא להניח בלא ברכה וצדן על ש"ר שמים במ"ש הש"י וכחז בשאגת אריה סי' ל"ד דמי שאין לו זרוע דפטור מש"י מ"מ חייב להניח ש"ר ע"ש: [ד] יורד. עיין בה"ט וכחז בספר שלמי ציבור שצפ"ר זר והז הוכיח מהר"י נחם מדברי הרב ז"ל דצדן שלל סוזה היורד לעולם אפילו היה מונחין בתוך הכיס וע"כ נוהגים רבים מיראי השם לקשר היוד עם חוט של גיד עם התפלה ואין קושטין אותה עם הרצועה בשעת ההנחה עכ"ל ולדידו דע"י קשירה זו יהיה החוט של גיד סביב המימורא והוא חוץ ליד הזרוע לתפילין. ואפשר כיון שהחוט הקשור הוא המימורא שהפרשיות מונחים בפנים וכו' ולענין מ"ש שאין קושטין עם הרצועה הוא

ביאור הלכה

* שאין לו יד. עיין נגמ"א ודלא כהפמ"ג שרצה לומר להא"ו דפטור בכל גווני כי לא ראה להא"ו כי לא נדפס זמין: * יניח וכו'. ר"ל יניח כד שמאלו וכן משמע למעין בא"ו גופא דלא נהירא ליה שם הפירוש של המפרשים לנאמרים קאי הריצו על המיוז דזמין רק על השמאל קאי ואפ"ה פסק שם כמ"ק ופטור אפילו נשאר לו הקיבורת דליה מפרש שם אין לו זרוע קאי על הקנה ומה שכתב הרמ"א מוספות פרק הקומץ כחצו דחייב ר"ל אפילו נשאר לו רק הקיבורת ולפי מה דמסיק המוספות דכ"ה קיבורת זרוע נקרא ממקום הקובד"ו והלאה ולהמ"א לא היה לו הא"ו ולכן הקשה לו מאד דבריו: * בלא ברכה. ומחז"ב א"ו וכו' והגר"א משמע דצדן לצדן ג"כ אמרי דיש לו קיבורת וה"ה ג"כ ממסים בעיקר הדין לחיוב כמותם אך מ"מ לענין ברכה מולד להקל ואפילו לא נשאר לו רק מחצי ע"כ שזין הקובד"ו ויח' השמי ולמעלה פשוט דיכול לקמון בזה על שיטת הגר"א דכל שיש עדיין מקלט מן הקיבורת כשר לתפילין ולא יצדן ויחזר טוב שצדן שיש על השל ראש ה"יטו לפי מנהגו כהרמ"א הנ"ל כמין כ"ה ולהב"י שם אחת ויחזק להוליא בזה גם השל יד ואפילו נשאר לו הקיבורת וכמו שהסכים בשערי תשובה: * המנהג הנכון שיהא היורד של קשר וכו'. עיין צמ"י בשם מהר"י ב"ח דמשמע מדבריו דרק עשיית הקשר היורד אשר זו צדן שיהיה דוקא למטה מהתפלה לזד הלז אלז כיוסם הרצועה חוץ ככל הקשר חצו למעלה מהתפלה והוא הנכון ע"ש אלז כד"מ משמע שיותר טוב כהמנהג שנהגין שגם מחיבת הרצועה בתוך הקשר והכפל יהיה לימניו שהוא לזד הלז וכן משמע צמ"ג שגם הקשירה גופא צדן שיהיה נגד הלז וכן משמע לשון הר"ש להמעין זו היטע בסוף אות א"ו צ"ב נמש"כ ומרמיק הקשר מן מעטרת וכו' ונע"ש צמ"טו"ט אות ב"ה שכתב וזו"ל ה"פ וכו' וכו' דוקק עכ"ל ולענ"ד אין זה דוקק כלל וכן הוא האמת לפי מה שכתב בה"ג [ג] דמשמע שם דאין להרטיב הרבה אם כפל קשר הענינה רק כדי שתהיה הרצועה עוברת בתוכה והכל מטעם כדי שיהיה מקום הידוק הרצועה סמוך לתפלה ולא לזד מטה וכ"ש שצדן לזיהר שלא יתרחק הקשר של יד"ו גופא מהתפלה ולזד מטה וכמו שכתב בסעיף ב' וזה הכל ככלל צמ"ה שאמר הגמרא דהקשר צדן להיות למעלה ולא למטה. והי"ט מלשון השו"ע לנאורה משמע דסובר כמהר"ב"ח מדכתב שיהא יורד של קשר וכו' משמע דמקום שחוצה הרצועה ככפל אינו לזד הלז כ"א לזד חוץ אלז יש לדחות דכותו רק למטעם שלא נעשה כשיטת בעל המאור המוצא צמ"י שיהא התפלה של יד לזד הלז והקשר לזד חוץ אלז בזה רשות צדו לעשות כמה שירצה. ואע"פ שהעדפנו את המנהג של הד"מ מ"מ הנהגה טובה כמהר"ב"ח אין למחות צדו כי יש לו על מי לקמון גם ע"י מנהגו טוב שלא יחז היורד לעולם מחמת משא"כ לפי מה שאנו נוהגין כהד"מ צדן בכל עם שמירה לזה אולם צמ"ה יש לזה ענה אחרת ועיין צמ"ה שכתבנו צמ"ג: * יש לזיהר. עיין נגמ"א שז"ע שז"ע ע"י כ"ל ור"ל דדין זה יש לו ג"כ מקור מהגמרא דמוס' שאין להרטיב הקשר מהתפילין וכמו שכתבנו צמ"ה דבריו הקודמים: * המנהג הנכון

צלות המימורא נמקום המעברתא לא איכפת לן עס נחליה רק נמקום ענה"ט דמביא בשם שלי"ה דיש לרמוץ מקום הנחת משנה ברורה

עדיין כשר התפוח ויצא בזה עכ"פ דעת הגר"א וש"פ ממה שיהיו מונחים למטה ממקום הקיבורת ולא יצא בזה אליבא דכו"ע וגם הברכה יהיה לבטלה: (ה) שאין לו יד. ר"ל שניטל פיטת יד שמאלו עם כל הקנה עד הקובד"ו שנקרא עלינביגי"ן¹⁰ אבל אם נשאר קצת מהקנה גם הא"ו מודה להתוספות דחייב בתפילין ויברך ג"כ כן מצאתי בא"ו אשר זכינו מקרוב לאורו: (ו) בלא ברכה. עיין בביאור הלכה. ואם (ה) אין לו יד שמאל כלל או אפילו (ו) קצה הזרוע שלמעלה ממקום הקיבורת נשאר ומקום הקיבורת אין לו כלל פטור מלהניח הש"י אף בימין (ו) ויש מחמירין בזה. וכ"ז (ח) שנעשה גידם בשמאל דהוא מקום הנחת התפילין אבל אם נעשה גידם בימין אפילו נקטע לו כל היד חייב בתפילין ויבקש לאחרים שניחיהו עליו: ב (ז) המנהג הנכון. עיין בביאור הגר"א שכתב דדינא דגמרא הוא לפירוש הגאונים: (ח) שיהא היורד וכו'. עיין בבה"ל שכתבנו שנכון לזוהר שלא ירחיב הרבה את כפל קשר העניבה שהרצועה עוברת בה כדי שתהיה גם מקום הידוק הרצועה סמוך להתפילין לצד הלב: (ט) עליו וכו'. אין ר"ל שתהיה התפלה מונחת על היורד דודאי בעינן שתהא היורד אצל התפלה בשוה ולא מתחתיה: (ע) רק ר"ל דלפי שהוא מטה התפילין לצד הגוף כמו שכתב ס"א לכן נקרא יורד של צד הגוף למטה והתפלה עליו לצד מעלה: (י) יש לזוהר. ובזוהר פ' פנחס מחמיר מאוד בענין זה (י) ויש מחמירין דגם כשהן בתוך כיסן צריכין לזוהר בזה שלא תזוז כלל היורד ומטעם זה יש נוהגין לקשור היורד עם חוט של גיד עם התפלה וראוי לבטל זה דע"י הקשירה יהיה חוט של גיד סביב התיתורא חוצץ בין הזרוע להתפילין ובבדושי שרד כתב דראוי לבטל ג"כ המנהג שכורכין הרצועה במקום הקיבורת תחת התיתורא דהוי ג"כ חציצה: (יא) מהתפלה. (יב) ויחתוך בתיתורא מלמעלה ויהדק היורד עם הבית: ג (יב) והקציצה וכו'. ואיטר המניח תפילין ממי שאינו איטר או להיפוך ואינו יכול להוציא הרצועה ולקבעה כדן עיין בבה"ל: ד (יג) לא יהא וכו'. דכתיב (יז) על ירך ובתש"ר כתיב בין עיניך: (יד) דבר חוצץ. אפילו (יג) חציצה כל דהוא ונכון לזוהר לכתחילה אפי'

הנכון

מתרגם: מרפק

שער הציון

(ה) תשובת הרמ"א: (1) ב"ח וא"ר והגר"א ושאר אחרונים: (2) עיין בחשובת שבו"י ובארה"ח ועכ"פ בלי ברכה: (3) אחרונים וכן משמע מרש"י מנחות ל"ז ע"א: (ט) יד אפרים: (4) עיין בשע"ת: (יא) שולחן שלמה: (יז) הרא"ש והגר"א בביאור משמע ג"כ שסובר דלא כהרשב"א: (ג) מ"א:

איש מצ"ח

1. כתב הכה"ח (אות ה) דעל כן יניח בימין בלי ברכה, וכשיניח תפילין של ראש ויברך עליו יכוין לפטור תפילין של יד ע"כ. ולא שכנויים יברך שמים על של ראש (שע"ת): 2. וגם אשה וקטן יכולים לקשור לו התפילין, (כה"ח אות ח) וכ"כ בספר שחרת הבית ח"ב (עמ' ר"ב): 3. וכתב ה"ה בן איש חי (ש"א פרשת וירא אות ט"ו)

הגהות ותיקונים: א) שנקטעה: ב) צ"ל אות ד':

הלכות תפילין סימן כז

לז באר הגולה

מסומן הרי"ט
לדעת הרשב"א
ח"מ יוסף ט' ממנו
ל"י

של יד (טו) לא שנא של ראש: הגה ודוקא תפילין אבל נרעויות (טז) אין (ו) להקפיד (רש"א) ? משום הרי"ט
במשנה סימן ממכ"ו): ה' אדם שהוא (יז) עלול לנזילות ואם יצטרך להניח (יח) תפלה של ראש על
בשרו לא יניחם כלל יש להתיר לו להניח תפלה של ראש על (יט) הכובע (ס) [ו] דק הסמוך
לראש ויכסם "מפני הרואים: הגה והמניחם צריך זה לא ינך על של ראש (כ) רק ינך על (ט) של יד
להניח (לדעת רש"א): ו' (כא) * וואטר (כב) יד (י) ימינו אם עושה (כג) כל מלאכתו בשמאל

שערי תשובה

באר היטב

תפילין. וצרי"י כתב שפשוט שהגוה כן צריך לנגד המקום היטב משום
התפילין. וגם אפשר שהם מפקקים כמו תליה. והביא מדברי המימי'
מהלכות ענדת יוה"כ דלך נכ"ג עלה ונסתפג כו' ונשא ונתן זה עיי"ש.
וגראה דהשלי"ה כ"כ לפי שהמשיכים לנחות נותן אפר מחת פאר וכשרוזה
להניח תפילין צריך לרחוק המקום משום כבוד התפילין וכן הוא בכתבי האר"י
ויל ע"ש. ועיין בשו"ת פני אריה בס"י ו' וס"י ו' לענין אבק שקורין פוד"ר מה
דינו ע"ש: [ו] דק. ענה"ט וכמד בתש"צ ס"י ל' אין להניח תפילין על הכובע
רק"ב על ראשו ומותר לכסות אוחס כבודו. והא דלמרינן וראו כל עמי הארץ
כו' היינו שיהיה בראש במקום שהם נראים יותר וראו כמו ושמעו וכל העם
רואים את הקולות ע"ש. וגראה דאף שיש חיוב דרשא"ה צהא דוכל העם רואים
דקאי על המלאכים שנבראו מכל דבטר מ"מ פשטא דקרא על שמינה נאמר

כתב דיש לרחוק מקום הנחת תפילין: (ו) להקפיד. מיהו יש להחמיר
אפי' נרעויות מה שצ"ח להקשירה בין נרעויות של ראש בין נרעויות
היד. ט"ו מ"א ע"מ. נספר דבר שמואל סימן רצ"ב כתב תוכחת
מגולה על המניחין התפילין ע"ג פאה נכרית הנקרא פארו"קה ועיין
במשנה יד אליהו סי' ג' שהאריך בזה: (ס) דק. ועל כובע עבה
אסור. ואם יש לו מכה צד אסור להניחם על הבגד משום לך לאות
ולא לאחרים לאות אבל מותר להניחו על החלוק"ה אם לא סגי בלא"ה
דהא לבוש בגד אחר עליו. מ"א: (ט) של יד. וה"ה אם מניח של
יד צריך זה שלא ינך על ש"י אלא על של ראש. מ"א. וכתב הב"ח
מ"מ בשעת ק"ש ומפלה יראה שיהא זולת תלינה ע"ש: (י) ימינו.
שנים שהלכו צדק ואחד מהם אטר ואין לו רק תפילין ממי שאינו

אטר יניח התפילין צימן דהיינו הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד. וכן להיפוך צמי שאינו אטר ומניח תפילין של האטר מניח
בשמאלו הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד שנת יעקב ח"א ס"י ג' ע"ש. ועיין במשנה נחלת שבעה סימן מ"א ובמות יאיר סימן

ביאור הלכה

משנה ברורה

הנכח לחקן וכו'. וכל זה מי שהוא אטר ואין לו רק תפילין של אינו אטר
או להיפך יוכל להפך להניח הקצילה לזד הכתף והמעברתא לזד היד כ"כ במש'ו
שצ"י ובארה"ה כי זה צדאי טוב יותר ממה שיניח כן ויהיה התפילין סמוך
ללג ויהיה קשר היד"ד חוזה לה וכמו שכתב הגר"ה שהסתיף צ"י אף שכתב
בשו"ע בשם מנהג דינא דגמרא הוא לפי הגאונים ועיין בח"א אות י"ג דלא
הזכיר שם ענה זו דשצ"י והוא כתב שם דטוב אם יכול להוציא הרצועה
ולהכניסה מזד אחר כדי שיהיה היד"ד סמוך ללג אע"פ שאינו יכול להפוך
הקשר של היד"ד שמהיה פניה לזד הצית ועכ"פ לא יתבטל ממנו תפילין
עבור זה ויניחם כן ע"ש ור"ל אף דיהיה קשר היד"ד לזד חוץ והתפילין לזד הלג
ולעני"ד צדאי טוב יותר לעשות כהשצ"י דזה דינא דגמרא הוא לכמה
ראשונים וזה מנהג וכמו שכתב הגר"ה ואפילו אם יכול להוציא הרצועה ג"כ
יש לעיין דלולי מה שהיו"ד לא יהיה פניו כלפי הצית לא נחשב יו"ד ועכ"פ
צאינו יכול להוציא יעשה כהשצ"י: * ואיטר יד ימינו. עיין מ"ג נמש"כ

בכנה חיה שלא יהא מפקיק בין התפילין לבשר (יד) ועכ"פ בכנה
מתה ועפר יש לזוהר וע"כ (טו) יש נוהגין לרחוק מקום הנחת התפילין.
כתב בספר רביד הזהב נראה דמה שרצועה חוצצת לפעמים בין תפילין
לבשרו לא מיקרי חציצה דמין במינו אינו חוצץ ומלבושי שרד שהענתקתי
לעיל בסק"י משמע דנכון לתכחילה להחמיר בזה: (טו) לא שנא ש"ר.
כתב בספר מחצית השקל ורע עלי המעשה של אותן האנשים שמגדלין
בלוורוהיהן מלבד כי הוא דרך שחץ וגאוה עיין מה שכתוב ביו"ד סימן
קע"ו) יש בו איסור בהנחת תפילין דכיון דגדולין הרבה ליכא למימר
בהו היינו רביתיהו וחוצצים עיי"ש ובלאו חציצה נמי בשביל הני
שערות המרובים א"א לצמצם שיהיו מהורדין ומנחין על מקומן כדון:
(טז) אין להקפיד. והאחרונים כתבו דאין להקל רק במקום הכריכות:
אבל מה ששייך להקשירה (טז) יש להחמיר אף ברצועות בין בשל יד

ובין בשל ראש וכתבו תוכחת מגולה על המניחים התפילין ע"ג פאה נכרית הנקרא פארו"קה ואפילו אם רק הרצועה מונח על הפאה נכרית.
ומ"מ משמע מדברי המ"א והח"א דאם יש לו מכה בראשו ורק במקום שהרצועות מונחים ולא במקום הקציצה מותר לו להניח הרצועות ע"ג
סמרטוטין שעל המכה או ע"ג כובע דק ולברך אע"ג שיש חציצה בין הרצועות כיון דבמקום הקציצה אין חציצה וכן בשל יד אם יש לו מכה
(יז) אפילו במקום הקף הקשר ששכיב ידו מותר לו להניח הקף הקשר ע"ג סמרטוטין ולברך אך בזה יזהר לכסות מלמעלה כדי שיתקיים לך
לאות ולא לאחרים לאות: ה' (יז) עלול לנזילות. פ"י (יט) שיש לו מכאוב או (יט) מיחוש בראשו ואם יגלה ראשו יזיק לו הקרירות כיון שהוא
אנוס יכול לסמוך על הרשב"א דס"ל דאין חשש בחציצה ולא נאמר בין ענין אלא לסיים להם מקום ומשום לך לאות ולא לאחרים לאות
ליכא בתש"ר דבהו כתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך. ומ"מ צריך לכסות (כ) מפני הרואים שאינם יודעים שהוא אנוס:
(יח) תש"ר על וכו'. ואם יש לו מכה ביד במקום הנחת הקציצה והמכה (כא) מתפשטת בכל הקיבורת מותר לו להניח (כג) על הרטיה
אם לא סגי בלא"ה (כג) ולא יברך דהא דעת רוב הפוסקים דחציצה פוסלת ויברך שמים על הש"ר כדלעיל בסימן כ"ו בהג"ה אך ילבוש
על התש"י מלמעלה בגד אחר כדי לכסותם דהא כתיב בהו והיה לך לאות ודרשינן לך לאות ולא לאחרים לאות. ודוקא על רטיה אבל להניח
תפילין על חלוקן (כד) י"א דאסור אפילו ביש לו מכה ואפילו אם ילבוש עליו בגד אחר: (יט) הכובע דק. אבל על כובע עבה אסור להניחם
דלא יוכל לכונן ולצמצם מקום שהמוח של תינוק רופס: (כ) רק יברך וכו'. (כה) ויכוין להוציא הש"ר דבלא"ה דעת הרבה פוסקים שאין מברך
על שניהם אלא אחת. ועיין בב"ח וע"ת דמשמע מדבריהם דנכון לזוהר שעכ"פ בשעת ק"ש ותפלה יהיה בלי חציצה כלל: א' (כא) ואיטר וכו'.
ועיין לעיל בס"ק י"ב: (כב) יד ימינו. ואפילו (כו) נעשה איטר ע"י שהרגיל עצמו אח"כ ולא נולד כך יניח בימין וכ"ש (כו) אם מן השמים
הרגילהו דהיינו שנולד לו חולי בימינו וניטל הכח ממנו או שנקטע לו כף ידו הימנית וצריך לעשות כל מלאכתו בשמאל בודאי דינו כאיטר
גמור ויניח על היד הרצועה ואם חזר לכריאתו ונעשה שולט בשתי ידיו בשוה הרי הוא ככל אדם: (כג) כל מלאכתו. (כח) ה"ה אפילו רק
רוב

שער הציון

(יז) מ"א: (טו) של"ה: (טז) הלבוש וע"ת וט"ז וא"ר וכן משמע ג"כ מהגר"א: (יז) כן מוכח במ"א סק"ו דלהרשב"א אם מכסה בחלוק מלמעלה
אין אסור ע"י הסמרטוטין משום חציצה וע"כ יש לסמוך עליו לברך עכ"פ לענין רצועות: (יח) ט"ז: (יט) ח"א: (כ) ט"ז: (כא) דאל"ה יניח על מקום הנשאר
בקיבורת ועיין בס"ז ובמשנה ברורה שם: (כב) מ"א וא"ר וח"א: (כג) מ"א וחידושי רע"א ומה שהקיל רע"א אם יש לו הש"י לבר מביאור הגר"א לא משמע
כן: (כד) ארה"ת וכן משמע מח"א: (כה) ע"ת: (כו) מ"א: (כז) גדול מרבבה ועיין בבה"ל: (כח) וכן משמע בהרא"ש וביאור הגר"א ובשאר אחרונים:

איש מצליח

1. אולם מדברי הכה"ח (אות י"א, י"א) נראה דבכל גוונא יש לסמוך על הדרי
השבו"י וסיעתו שיוכל להפך ולהניח הקציצה לצד הכתף והמעברתא לצד היד, וכן
דעת ה' ילקוט יוסף (עמ' ל"ז בהערה כ"ח) ע"ש: 2. גם הכה"ח (אות י"ט) כתב
שכן דעת האריז"ל כהלב"ש ע"ש: 3. ועפ"ז פסק הילקו"י (עמ' כ"ד) שאין צריך
להסיר את שעון היד שאין ברצועות דין חציצה לאחר שכרך ז' כריכות והמחמיר

הגהות ותיקונים: א) צ"ל הסמרטוטין: ב) צ"ל דק: ג) ררשה: ד) קע"ח: